

УДК 336.748.12

Титенко О.А.
аспірантКиївського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНА РЕВОЛЮЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ В ПРЕДМЕТНОМУ ПОЛІ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

У статті показано місце і значення інформації та знання як центральних категорій сучасної політичної економії для розуміння сутності становлення і розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства. Висвітлено логіку суспільних та економічних трансформацій під впливом сучасної інформаційної революції. Аналізуються існуючі концепції інформаційних революцій, досліджується специфіка інформаційної революції та обговорюються соціально-економічні характеристики індустріального і постіндустріального суспільств.

Ключові слова: інформація, інформаційна революція, інформаційне суспільство, інформаційна економіка, політична економія.

Титенко О.А. ИНФОРМАЦИОННАЯ РЕВОЛЮЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ РЕШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ И СОЦИАЛЬНЫХ ПРОТИВОРЕЧИЙ В ПРЕДМЕТНОМ ПОЛЕ СОВРЕМЕННОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИИ

В статье показано место и значение информации и знания как центральных категорий современной политической экономики для понимания сущности становления и развития информационной экономики и информационного общества. Освещена логика общественных и экономических трансформаций под влиянием современной информационной революции. Анализируются существующие концепции информационных революций, исследуется специфика информационной революции и обсуждаются социально-экономические характеристики индустриального и постиндустриального обществ.

Ключевые слова: информация, информационная революция, информационное общество, информационная экономика, политическая экономия.

Tytenko O.A. THE INFORMATION REVOLUTION IN SOLVING ECONOMIC AND SOCIAL CONTRADICTIONS IN THE OBJECTIVE FIELD OF CONTEMPORARY POLITICAL ECONOMY

The article shows the substance and value of information and knowledge as central categories of modern political economy for understanding the essence of the formation and development of the information economy and the information society. The logic of social and economic transformation under the influence of modern information revolution have been displayed. The existing concept of information revolution have been analyzed and the specificity of the information revolution and discusses the socio-economic characteristics of the industrial and post-industrial societies have been investigated.

Keywords: information, information revolution, information society, information economy, political economy.

Постановка проблеми. Питання становлення інформаційного суспільства і оцінка різних його компонентів є однією з найбільш дискусійних в сучасній гуманітарній науці. В основі багатьох висунутих нині теорій і концепцій, що пояснюють глибинні зміни в економічній і соціальній структурах передових країн світу, лежить загальноновизнаний феномен наростання значення технічної інформації та знання в житті сучасного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології породили не тільки різноманітні системні суспільні ефекти, але і призвели до виникнення нової течії суспільної думки, відомої під назвою теорія інформаційного суспільства. Свій початок і подальший розвиток дана теорія бере від виникнення інформаційної революції. Стрімкі зміни дійсності, що викликані інформаційною революцією, яка, в свою чергу, впливає на зміни в технологічному способі виробництва, системі економічних відносин, в кінцевому результаті суспільних формах функціонування господарської системи (перехід від індустріального до постіндустріального і відповідно інформаційного типу економіки та суспільства), все це не могло не зачепити сучасну політичну економію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, що пов'язані з інформаційною революцією, займалися такі вчені, як: Д. Белл, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, М. Кастельс, Й. Масуда, Ф. Махлуп, М. Порат, А. Ракитов, Т. Сакайя, Дж. Стіглер, Т. Стоунер, Е. Тоффлер, Ф. Уебстер та ін.

У своїх роботах вони характеризують становлення інформаційного суспільства і дають оцінку

різних його компонентів спираючись на відмінні методологічні засади, що проявляється в аналізі різноманітних аспектів формування та функціонування постіндустріального, інформаційного суспільства та економіки, а це є однією з найбільш дискусійних питань в сучасній гуманітарній науці. Складність і неоднозначність даної проблеми полягає в залученні до цієї теми найширшого кола дослідників: філософів, істориків, соціологів, економістів, психологів, однак все ще недостатньо дослідженими є теоретико-методологічні засади аналізу еволюції теорії інформаційної економіки в сучасних умовах становлення сучасної політичної економії. Тому дослідження процесів становлення теорії інформаційного суспільства і як складової інформаційної економіки за умов розв'язання економічних та соціальних суперечностей, в тому числі постіндустріального суспільства, дає можливість адекватно відповідати на нагальні проблеми сучасної політичної економії та економічної науки загалом.

Метою роботи є дослідження передумов виникнення інформаційного суспільства, що викликані інформаційною революцією в контексті методологічної парадигми сучасної політичної економії.

Виклад основного матеріалу. Проблеми економічної практики ХХІ століття, апогеєм яких є світова економічна криза і наступні її системні суперечності, поставили перед економічною теорією низку принципів питань щодо адекватності, на методологічному рівні, системних політекономічних узагальнень.

В соціальній філософії, економічній методології, поняттєвій сітці різних суспільних наук є достатньо

накопиченої інформації, щоб виокремити контури нової синтетичної, міждисциплінарної в методологічному розумінні політичної економії та її предмета. Для сучасної політичної економії пізнання закономірностей функціонування економічної системи, що перебуває в постійному процесі розвитку, потребує перш за все дослідження причин, форм економічних, соціальних та технологічних змін – визначення основи якісно нових теоретичних конструктів – обґрунтування господарських процесів у рамках постіндустріальної парадигми. В цьому контексті першочерговим є розуміння сутності становлення і розвитку інформаційної економіки та інформаційного суспільства.

Інформаційна революція, на наш погляд, є центральною передумовою та істотною характеристикою розвитку постіндустріального суспільства. При цьому науково-технічна революція є базовою передумовою, без якої не могло б статися й інформаційної революції, а фінансова революція є свого роду «надбудовчим» фактором у виникненні інформаційної економіки, що визначив її характерну сутність на перших етапах становлення і, можливо, показав її реальні напрями розвитку, пов'язані з розвитком нововведень по всьому ланцюжку соціально-економічного розвитку сучасного суспільства. Наступ інформаційної епохи пов'язано з інформаційною революцією, яка охопила розвинуті країни світу на початку 1980-х років, що сприяла формуванню інформаційного суспільства, а разом з ним – появи теорій інформаційного суспільства.

Під інформаційною революцією нами буде розумітися якісний стрибок у інформаційно-комунікаційних технологіях, що проявляється у зборі, зберіганні та передачі технологічної інформації в рази більшому масштабі, ніж у індустріальному періоді, а також в обсязі інформації (потенційного знання), що доступна активній частині населення.

Підходів до виділення історичної типологізації інформаційних революцій за часи існування людства існує безліч. Ми пропонуємо сконцентрувати увагу на працях канадського соціолога М. Маклюена, що виділяє в історії людства три інформаційні революції, пов'язані зі змінами в структурі способів комунікації. Перший період характеризується комунікацією в безписемних культурах, другий – комунікація, опосередкована друкуванням, третій – домінування радіотелевізійних і мережевих засобів комунікації [2, с. 6; 4]. Розширюючи попередній підхід, Д. Робертсон та А. І. Ракитов описують п'ять інформаційних революцій. Зміст першої інформаційної революції становить поширення і закріплення в діяльності та свідомості людини мови (4 тис. р. до н. е.). Друга інформаційна революція була пов'язана з винаходом писемності, що закріплює мову в певних образах. Сутність третьої інформаційної революції полягає у винаході друкарства – видозміні писемності (середина XVI ст.). Особливість третьої інформаційної революції в тому, що вона зробила будь-яку інформацію, яка потенційно може бути науковим знанням, продуктом масового розповсюдження (кінець XIX ст.). Досягненням четвертої інформаційної революції є застосування електричної апаратури та заснованих на електриці приладів (радіо, телефон та телебачення), що містять різні роз'єднанні функції, які пізніше інтегруються в комп'ютері (кінець XIX ст.). П'ята, остання, революція включає в себе створення комп'ютера (надшвидкісний обчислювальний пристрій) та актуалізоване в ньому постійне наповнення та розширення гігантських автоматизо-

ваних баз даних і знань, створення і швидке зростання трансконтинентальних комунікаційних мереж (розпочалася у 50-ті роки XX ст.).

Ряд авторів наполягають на тому, що термін «інформаційна революція» застосовується лише до сучасності, оскільки тільки в XX ст. інформаційні технології привели до кардинальних змін, які захопили всі сфери людського буття [13].

Необхідно згадати і концепцію технологічних революцій, яка дещо відмінна від підходу М. Маклюена. Відомий футуролог Е. Тоффлер виділяє три «хвилі» у розвитку цивілізації: аграрну (при переході до землеробства), індустріальну (при переході до індустріального капіталізму) та інформаційну (при переході до суспільства, насиченого інформаційно-комунікаційними технологіями) [10, с. 275]. Виділення трьох періодів використовує в своїх роботах і визнаний класик теорії постіндустріалізму Д. Белл [1]. У книзі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство» (1973) він вперше проаналізував основні тенденції у зміні відносин секторів суспільного виробництва, становленні економіки послуг, формуванні наукового знання як самостійного елементу виробничих сил. Одним з найбільш розгорнутих визначень постіндустріального суспільства, даним Д. Беллом, вважаємо таке: «Постіндустріальне суспільство – це суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя; в якому клас технічних фахівців став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень ... у все більшій мірі залежить від досягнень теоретичних знань ... Постіндустріальне суспільство ... передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають в якості консультантів, експертів або технократів» [4].

Розуміння того, що сучасне суспільство може і повинно розглядатися саме як постіндустріальне, зміцнюється в міру аналізу логіки розвитку цивілізації, якою вона представлена в рамках постіндустріальної теорії. Згідно з її прихильникам, в історії достатньо строго простежуються три великі епохи, що утворюють тріаду «доіндустріальне – індустріальне – постіндустріальне суспільство».

Влучно висловився Д. Белл з приводу важливості третьої технологічної революції: «Сьогодні крива технологічного прогресу круто пішла вгору, і це говорить про те, що ми переживаємо третю за рахунком всесвітню технологічну революцію. Пройшовши стадію винахідництва і новаторства, ми вступили в найважливішу епоху – період масового поширення і впровадження нових технологій. Їх темпи в різних країнах будуть залежати від економічного стану та політичної стабільності, але цей процес вже не повернути назад, а за своїми наслідками він може перевершити навіть дві попередні технологічні революції, які змінили свого часу Захід, а нині, з розширенням масштабів цивілізації, змінюють життя і в інших частинах світу» [1, с. СII–CV].

Якщо приставка «пост» була використана Д. Беллом з метою показати, що мова йде про суспільство, в економіці якого домінуючу роль відіграє не індустріальна сфера, то термін «інформаційне суспільство» показує причину втрати індустрією своєї абсолютної ролі. Саме ріст значення технологічної інформації в суспільстві та економіці призвів до того, що основна частина працівників зосередилася в сфері послуг, де працює більшість зайнятих інформаційно-технологічною працею.

Більше двохсот років тому з винайденням парової машини пов'язують першу технологічну революцію – сила пару впровадила немислимі технологічні нововведення. Друга технологічна революція, яка відбулася близько ста років тому, характеризується досягненнями у електриці та хімії. Електрика стала новим, більш досконалим видом енергії на відміну від пари, її можна було передавати на великі відстані. Це відкрило перспективу децентралізації виробництва, що було неможливо в умовах, коли машини з метою мінімізації втрат парової енергії групувалися на фабриці. В свою чергу, електрика також дала нове джерело світла, що змінило нічний і денний ритми людського життя. Це дозволило передавати кодовані повідомлення по дротах і трансформувати голос в електричні сигнали, що зумовило появу радіо і телефону. Хімія вперше дала можливість створювати синтетичні матеріали, яких не існує в природі.

Отже, основними передумови інформаційної революції ми вважаємо розвиток промислового виробництва в середині XX століття, що відкрив можливості для створення і успішного функціонування автоматизації у сфері матеріального виробництва. Це, в свою чергу, в процесі освоєння мікропроцесів та промислових роботів пришвидшило і забезпечило повну автоматизацію промисловості до 1970-х рр. Активне застосування управлінських інформаційних систем у промислово-розвинених країнах до середини 1980-х років, коли відбулося поширення процесів автоматизації та комп'ютеризації з рівня безпосереднього створення благ на рівень управління ними, стало наслідком радикальної переоцінки цінностей: головним нематеріальним ресурсом, що визначає розвиток, стали інформація та знання, втілені у працівнику. В першій половині 1990-х рр. у світі почали функціонувати об'єднані інформаційні системи, які зв'язали воедино ті процеси і ресурси, які раніше використовувалися розрізнено, розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій забезпечив глобальну мережеву структуру у другій половині 1990-х рр.

Сьогодні розгортається третя технологічна революція – інформаційна, особливість якої насамперед у новій системі виробництва. На відміну від промислового перевороту, де використання машин було спрямовано на заміну фізичної роботи людини, румова діяльність – людський інтелект, що є відмінною характеристикою людини від інших живих істот, в ході сучасної науково-технічної революції створює комп'ютери, які з не порівнювальною для людини продуктивністю виконують незліченну кількість елементів саме розумової роботи [12].

Має місце точка зору, що ми вступаємо у вік «промислового виробництва інформації». Подібно до того, як в результаті промислового перевороту народилося конвеєрне виробництво, що підвищило продуктивність праці і підготувало суспільство масового споживання, так і тепер повинно виникнути потокове виробництво інформації, що забезпечить відповідний суспільний розвиток в усіх напрямках [16, с. 8].

При з'ясуванні сутності інформаційної економіки найперше виникає питання про тлумачення й співвідношення таких центральних понять, як «знання» і «інформація», що породжені становленням інформаційного суспільства. В межах сучасної політичної економії стає зрозуміло: поглиблене вивчення інформаційної економіки можливе при дослідженні першооснов та рушійних сил господарства, де основними факторами розвитку стають професійна кваліфікація, що базується на вмінні оперувати інфор-

мацією, творчі здібності працівника на основі знань, сітьові структури менеджменту та інформаційно-комунікаційні технології.

Завдяки розповсюдженню інформації її кількість зростає. Таке зростання кількості є одним з проявів іншої властивості інформації – необмеженості її наявності кількості. На відміну від інших економічних ресурсів інформації та знання не притаманна рідкісність або вичерпність. Ці ресурси є самовідтворювальними, їх кількість зростає у процесі їх застосування, причому створюється інформації та знань, як правило, більше, ніж їх можна використати (із одночасним виникненням проблеми виокремлення релевантної, необхідної частини інформації). Тому інформаційні ресурси можна використовувати багаторазово. Але слід зауважити: хоча знання не можуть бути рідкісними чи вичерпними, вони можуть бути недостатніми, неповними або неглибокими. Таким чином, у розрізі інформаційної економіки, що є складовою сучасної політичної економії, вирішується центральна проблема економічної науки – проблема обмеженості ресурсів.

Отже, на наш погляд, під економічною інформацією слід розуміти відомості про економічні явища та процеси, що знижують ступінь невизначеності економічних суб'єктів, умовно відчужені від їх авторів та перетворені у повідомлення (в тому числі записані на матеріальному носії), які можна відтворювати шляхом передачі людьми усним, письмовим чи іншим способом.

Знання людини – це перш за все її діяльність, а не якась річ, що має матеріальну форму; їх формування й існування безпосередньо пов'язані із психічною діяльністю людини. Іншими словами, знання – це інформація, що знаходиться безпосередньо у свідомості конкретної людини та здебільшого підтверджена результатами її практичної діяльності; «це та інформація, яку індивід або організація можуть трансформувати в дії» [11, с. 48]. З іншої позиції, якій у період становлення постіндустріальної економіки приділяється все більше уваги, знання розглядається як економічний актив, аналогічний іншим. У цьому випадку знання є ресурсом (сировина виробництва) і продуктом (інновація).

У доіндустріальних цивілізаціях найважливіше значення мала повторюваність, засвоєння досвіду попередніх поколінь, а знаряддя праці не змінювалися століттями на відміну від індустріальних суспільств, де постає необхідність безперервного технологічного оновлення – технічний прогрес є основою життя цивілізації нового типу. Найважливішим джерелом змін в індустріальних країнах стали досягнення науково-технічної думки. Союз між машинною індустрією і наукою, орієнтований на практичні цілі, створював величезні можливості для нарощування виробничих і для задоволення матеріальних потреб в немислимим раніше масштабах [8, с. 8].

Промисловий переворот, пов'язаний з переходом від фабричного до індустріального, масового виробництва, викликав глибокі зміни в характері суперечностей суспільного розвитку. Модернізація, створення гігантських індустріальних комплексів зажадали значного збільшення чисельності найманих працівників – як робітників, так і службовців. В середньому в розвинених країнах протягом останньої третини XIX ст. кількість промислових робітників збільшилася приблизно втричі, службовців корпорацій, банків, держави – в чотири рази.

Індустріальна революція супроводжувалася і політичними, і соціокультурними змінами. Зміни

в політиці відображали зрушення в економічній владі; сформувався нова державна політика, що відповідає вимогам індустріального, а не аграрного суспільства. На відміну від політичних соціокультурні зміни відбувалися повільніше, але їх вплив був глибше. В результаті індустріальної революції відбулося зниження ролі землі як основного джерела багатства під впливом величезних багатств, створених індустріальним виробництвом; зміна в тенденціях демографічного і соціального розвитку, включаючи зростання міст, розвиток робітничого руху, що відображало появу цілого нового класу – фабричного пролетаріату.

Повоєнні технологічні та економічні зрушення в індустріальних країнах світу, здавалося б, знаменують початок прощання з індустріальною епохою і переходу до нової стадії і моделі економіки та суспільства. Разом з тим, великі компактні масиви аграрної економіки зберігаються в сільській місцевості практично всіх країн, що розвиваються, включаючи ті з них, де є цілком сучасна промисловість. Сучасний світ опинився в умовах подвійної перехідності: від аграрної до індустріальної і від індустріальної до постіндустріальної, а згодом і до інформаційної моделі. Ця комбінована перехідність розвивається на тлі яскраво вираженої глобалізації, суть якої полягає у формуванні елементів системної єдності всієї світової економіки. Незавершеність індустріалізації проявляється іноді несподівано в, здавалося б, індустріалізованих країнах, створюючи серйозні перешкоди їхньому розвитку і породжуючи нові проблеми, для вирішення яких необхідно переосмислити вже сформовані уявлення і сутності цього процесу.

Суперечність між капіталістом і найманим працівником, як власниками засобів виробництва і робочою силою, характерне для індустріального суспільства, наростає тенденція взаємодією між працівниками, здатними самостійно розвивати власне виробництво, які працюють як партнери на взаємовигідних умовах, а отже знімається основна суперечність – антагоністичність інтересів роботодавця та працівника. Ця ознака подолання експлуатації, хоча і не повністю, є загальною для всіх моделей постіндустріального суспільства.

Інформаційна революція позбавляє панівний клас індустріального суспільства монополії на засоби виробництва, на чому й було побудоване їхнє домінантне суспільне положення. Ця монополія руйнується насамперед в інформаційній галузі, адже особиста власність на засоби виробництва використовується в першу чергу не для розширення випуску стандартизованих благ, а для створення інформаційних продуктів, технологій та програмного забезпечення.

Разом з розв'язанням економічних і соціальних суперечностей індустріального суспільства розвиток постіндустріального суспільства теж характеризується суперечностями, що характеризують його становлення.

Інформаційна революція закладає основи модернізації відносин власності і, таким чином, розв'язує економічні та соціальні суперечності індустріального суспільства, що характеризують розвиток постіндустріального суспільства та постіндустріального типу господарства. Нові власники засобів виробництва (самопідприємці) пропонують великим компаніям і корпораціям не свою працю, а її результат, не робочу силу, а споживчу вартість, втілену в тому чи іншому інформаційному продукті або новій виробничій технології [5].

Яскравими представниками таких відносин стають програмісти. Перевага створюваного ними програмного забезпечення доводить, що люди найбільш повно розкривають свій творчий потенціал тоді, коли, звільнившись від необхідності збільшення вартості і конкурентної боротьби, можуть у вільній співпраці застосовувати свої знання і здібності. У їхній практиці вимальовуються ті передумови, при яких суспільні відносини могли б стати фундаментом справжнього інформаційного суспільства. На відміну від загальноприйнятих концепцій знання виступають у них не у вигляді матеріалізованого знання, тобто як дані та інформація, а у вигляді громадської діяльності, що створює комунікативні стосунки, вільні від панування і підпорядкування.

«Усвідомлення того факту, що не інструменталізація та підпорядкування, а вільне саморозкриття людини з усіма його незамінними особливостями стало основною продуктивною силою, має, за задумкою, відкрити шлях «в нову еру, яка вимагає нових понятійних, культурних та етичних рамок» [3, с. 16].

«На карту поставлено тут не тільки панування, яке раніше мав над людьми капітал за допомогою машин. На карту поставлена також гегемонія панівного наукового мислення – когнітивно-інструментальної раціональності, яка дала техніці засіб «поневолення і згвалтування» всього суцього» [3, с. 17].

Оскільки неможливо виміряти вироблену індивідом роботу і примусити використовувати бажані засоби і методи, що ведуть до запланованого результату, керівники підприємств вдаються до «керівництва за допомогою цілей»: вони «ставлять перед співробітниками цілі, причому останнім надається самим вирішувати, як цих цілей досягти. Робота знову стає службою».

Усунення найманої праці, що стало загальним правилом «самопідприємництва», перетворило всю людину і все її життя в капітал, з яким кожен повністю себе ідентифікує. Разом з тим цей «рецепт» вирішення індустріальної суперечності породжує в постіндустріальному суспільстві нові економічні та соціальні суперечності: ненадійність існування, переривчастість, тимчасовість, ризик, які на сучасному етапі будуть супроводжувати будь-яку трудову діяльність, і найману, і так звану самостійну. Наслідком цього є те, що самостійні працівники в більшості випадків залежать від одного єдиного або від дуже небагатьох великих концернів, а ці концерни змушують їх змінювати періоди гіперактивності з періодами безробіття; приватні клієнти, яким самостійні працівники продають свої послуги, самі схильні до всякого роду ризику і дуже рідко володіють постійною платоспроможністю.

Тільки здібності, розвиток яких є самоціллю, тільки культура, яку неможливо описати в термінах корисності, дозволяють суспільству поставити під питання зміни, що відбуваються в ньому і запитувати про їх сенс.

В постіндустріальній економіці основний конфлікт полягає в антитезі між повною інструменталізацією всіх людських здібностей, з одного боку, і «абсолютним розвитком творчих здібностей людини як такої, без порівняння з наперед заданим масштабом» [15, с. 387], з іншого. Наразі вирішується право всіх на необмежений вільний доступ до комунікативних форм, розповсюдження знань і культури.

Перетворення науки в масову спеціальність, диференціація та інтеграція наук, розширення фронту проведених комплексних і міждисциплінарних досліджень привели до небувалого зростання знання

і ще набагато більшого зростання потоку інформації в суспільстві у всіх сферах. Світове співтовариство усвідомило з усією очевидністю, що інформаційні ресурси становлять більшу частину національного багатства [6]. Сьогодні темпи науково-технічного прогресу і розвитку всього суспільства значною мірою визначаються швидкістю переробки інформації. У зв'язку зі змінами сталася і своєрідна універсалізація поняття «технологія», що раніше відносилось до суто виробничої сфери (технологія як спосіб або метод впливу знарядь праці на предмет праці для отримання продукції з необхідними властивостями).

Сучасний етап розвитку господарської системи дозволяє констатувати зміну місця інформації в структурі факторів виробництва. В результаті останньої інформаційної революції інформація перетворилася на провідний предмет і засіб праці, вона втілена у всіх факторах і продуктах суспільного виробництва, інтегрується з усіма іншими економічними ресурсами, визначає ефективність всіх інших факторів.

Проведений аналіз показав необхідність дослідження сутності економічних і соціальних суперечностей індустріального і постіндустріального типу синтетичним способом, поєднуючи економічні, соціальні та політичні методи, що частково на системному рівні виконує інституціональна теорія. Таким чином, нова парадигма характеризується розширенням поля предмету політичної економії, де методологія об'єднує політико-економічний та інституціональний інструментарій та категоріальний апарат, що дозволяє розв'язати ряд теоретичних проблем, викликаних дієсністю сучасного господарства на принципах методологічного плюралізму.

Висновки. На сучасному етапі розвитку продуктивних сил постіндустріального суспільства склалися об'єктивні передумови для формування в структурі капіталістичної економічної системи – інформаційної економіки. Новим споживчим благом і одночасно основним продуктивним ресурсом є інформація. Аналіз виникнення сучасних теорій інформаційного суспільства та інформаційної економіки демонструє відносну розрізненість підходів до визначення основних елементів нового типу економічної системи.

Продуктивні сили розвинених країн переходять у нову стадію свого розвитку, на якій інформаційне виробництво перевершує по значущості матеріальне виробництво, а економічні явища втрачають свій статичний характер і знаходять властивість перманентної мінливості. Виникає необхідність у створенні фундаментальної економічної науки, адекватної реаліям інформаційного суспільства. Разом з тим

з'являється можливість повернути поняттю «політична економія» його колишній статус, загублений за більш ніж столітній період панування в економічній науці принципів мейнстріму.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Academia, 1999. – 773 с.
2. Бурякова О.С. Информационная и знаниевая революции: сравнительный анализ концепций : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук / О.С. Бурякова; Юж.-Рос. гос. ун-т экономики и сервиса. – Ростов-на-Дону, 2011. – 26 с.
3. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал / А. Горц; Пер. с нем. и фр. М.М. Сокольской. – М.: ГУ ВШЭ, 2010. – 208 с.
4. Зайцев Ю.К., Савчук В.С. Сучасна політична економія: проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень: [навч. посібник] / Ю.К. Зайцев, В.С. Савчук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2011. – 337 с.
5. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. [Учебное пособие] / В.Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000946/index.shtml>
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
7. Масуда Е. Компьютопия / Е. Масуда. – М.: Идея-Пресс, 1998. – 358 с.
8. Мокир Джозель. Дары Афины: исторические истоки экономики знаний / пер. с англ. Н. Эдельмана; под ред. М. Ивановой. – М.: Изд. Института Гайдара, 2012. – 408 с.
9. Ракитов А.И. Информация, наука, технология в глобальных исторических измерениях. / А.И. Ракитов. – М.: ИНИОН РАН, 1998. – 104 с.
10. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ»», 1999. – 784 с.
11. Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37–59.
12. Ханін І.Г. Інформаційно-технологічні передумови формування постіндустріального суспільства як концепції нової глобальної цивілізації [Електронний ресурс] / І.Г. Ханін // Ефективна економіка. – 2012. – № 9. – [Режим доступу до журналу]: <http://www.economy.nauka.com.ua/> – Назва з екрана.
13. Хоц А.Ю. Информационная революция и эстетические аспекты культуры современного общества: автореф. дис. ... канд. филос. наук. / А.Ю. Хоц. – Ставрополь, 2001. – 23 с.
14. Economic Report of the President. – Wash., 2005.
15. Marx K. Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie. Berlin/DDR: Dietz, 1953. – S. 593.
16. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. – Tokyo, 1980.
17. Stewart T. A. Intellectual capital : the new wealth of organizations. – New York: Doubleday / Currency, 1997. – 278.
18. Toffler A. The Third Wave. – London: Pan Books, 1980.